

SPOLEČNOST: Klausova proměna

3. října 2011

Jak se stal z liberálního ekonoma Klause obhájce tradičních rodinných hodnot

Stejně jako z většiny liberálních ekonomů před ním

Kdo četl svatováclavský projev českého prezidenta, mohl zůstat konsternován. Václav Klaus hovořil o rodině, morálce, občanských ctnostech, tradici a národu. Zmínil dokonce i roli náboženství! Jako by se do liberálního ekonoma, který se tváří, že nezná nic než nabídku, poptávku a ekonomickou výkonnost, vtělil někdo jiný. Dokonce i obvyklá vlna kritických reakcí se zpozdila, jako by byli standardní klausobijci zaskočeni. Jen Tomáš Halík, bystřejší než většina komentátorů (že by to souviselo se studiem sociologie?) dal podrážděnou reakcí najevo, že dobře ví, o co jde.

Takže o co jde?

Za první. Václav Klaus – pokud vím – nikdy neřekl, že úspěšný kapitalismus může vyrůst v morálním vzduchoprázdnu. Pokud dobře čtu, šlo spíše o to, že trh a morálka se navzájem podporují. Trh posiluje mravní instituce a naopak (což není jen Klausův názor. Upozorňuji na Murrayho přednášku *On happiness of people*).

Za druhé. Klíč k pochopení určitého posunu, ke kterému přece jen došlo, nám může poskytnout jeden z intelektuálních idolů Václava Klause – rakouský ekonom a sociolog Joseph Schumpeter. Schumpeter hovoří o "ochranném obale kapitalismu", bez něhož nedokáže svobodná společnost přežít. Tento "ochranný obal" zahrnuje tradiční rodinný život a všechny ty názory na morálku, výchovu dětí a životní styl vůbec, které obvykle nazýváme konzervativními. Není to pohled nijak ojedinělý – ke stejnému pohledu na klíčový význam staromódního životního stylu postupně dospěli i další zastánci kapitalismu. F.A. Hayek, Karl R. Popper, Daniel Bell... řada by mohla dlouho pokračovat. Klausovo sblížení s konzervativními katolíky tedy přesně zapadá do liberální tradice.

Je ovšem také na místě připomenout Schumpeterův skeptický závěr. Tradiční evropská mravnost se podle Schumpetera přece jen rozpadne (respektive bude cíleně zničena levicovými intelektuály) a kapitalismus bude nahrazen socialismem. Nadejde éra marasmu, stagnace, nesvobody a panování samozvaných elit nad masami zbídačených poddaných.

Na závěr dvě poznámky.

Za první. Václav Klaus se možná neprojevil jen jako liberální ekonom, ale také jako začínající důchodce. V posledních letech si totiž nelze nevšimnout, o co svobodněji se vyjadřují důchodci než lidé v produktivním věku. Třeba kolik je mezi popírači globálního oteplování profesionálních klimatologů v důchodu. Když přestane jít o granty nebo pokračování kariéry, má to na některé lidi úžasné osvobozující vliv.

Za druhé. V čem se liší zmíněný pohled na roli tradiční mravnosti od "morálního zakotvení", s nímž tak často operuje ten druh salonního socialismu, pro který se v Českých zemích vžilo

pojmenování "pravdoláskářství?". Základní rozdíl je v tom, že v pohledu salonního socialismu nesmí být morálka spojována s žádnými konkrétními požadavky. Tam jde především o to, že se morální hrdina dokáže správně zamýšlet sám nad sebou a přemýšlet o sobě v pojmech existenciální filozofie. A jak se v poslední době ukazuje, je takový postoj velmi dobře slučitelný s přesvědčením, že povinností státu je vymýtit všechno, co souvisí s tradiční evropskou židovsko-křesťanskou mravností.